



ALTI GÜN VE YOM KİPPUR SAVAŞININ MODERN İSRAİL KİMLİĞİ ÜZERİNE ETKİSİ*

Mevlüt BULUT**

Öz

İsrail ulusal kimliğinin şekillenmesinde Siyonizm kavramı ve Holokaust (Yahudi Soykırımı) olayı önemli rol oynamaktadır. Siyonizm kavramı, Doğu ve Batı Avrupa’da yaşayan ve aynı zamanda anti-semitizm ve asimilasyon problemleriyle karşı karşıya kalan Yahudilerin problemlerine çözüm üretilmesine dönük bir çerçeve olarak ortaya çıkmıştır. Holokaust olayı ise Yahudilerin tarihi savunmasızlık anlatısı üzerinden de geliştirilen Yahudi ulusal kimliğinin ortaya çıkmasına katkılar sağlayan önemli bir ortak mitoloji unsuru olarak bilinmektedir. Zaman içerisinde Siyasal Siyonizm kavramı altında siyasi bir unsura dönüşen Siyonizm, İsrail devleti açısından; devleti meydana getiren Yahudi milliyetçiliğinin modern zamana yansıyan şekli olmuştur. Holokaust olayı İsrail kimliğinin uluslararası düzeyde inşa edilmesi durumunu ortaya çıkarmış ve iki bin yıllık Yahudi tarihinin yerleşik anlatıları ile yirminci yüzyıl anlatıları arasındaki bağlantıyı oluşturmuştur. 1967 yılında gerçekleştirilen Altı Gün Savaşı ile İsrail’in Arap devletlere karşı elde ettiği üstünlük Yahudilerin varoluşsal tehdit altında olduklarına dair derin inançlarını büyük oranda zayıflatmıştır. Ancak İsrail tarihi açısından, savaşarak var olma ve şiddete maruz kalarak kurban olma öğretisi devletin kuruluşundan itibaren 1973 Yom Kippur savaşına kadar çeşitli vesilelerle ortaya çıkmıştır. Bu durum İsrail geleneksel öğretileri ile modern İsrail tarihi arasındaki bağlantıyı devamlı taze tutmuştur. Bu makale çalışması, Altı Gün Savaşı ve Yom Kippur Savaşının modern İsrail tarihinde nasıl bir etki bıraktığını açıklamayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler

Altı Gün Savaşı, Yom Kipur Savaşı, İsrail Kimliği, Siyonizm, Holokaust

* Bu makale, 2018 yılında Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’ne sunulan “Türkiye-İsrail İlişkilerinin Analizi: Konstrüktivist (İnşacı) Bir Yaklaşım” başlıklı doktora tezinden derlenmiştir.

** Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Bölümü Doktora Öğrencisi, Konya/Türkiye. abmbulut81@yahoo.com
ORCID: 0000-0001-5493-0519
Makalenin Gönderilme Tarihi: 13.09.2018
Makalenin Kabul Tarihi: 14.10.2018
Makalenin Yayınlanma Tarihi: 25.10.2018
Makalenin Türü: Araştırma



EFFECTS OF THE SIX DAY AND YOM KIPPUR WARS ON THE IDENTITY OF MODERN ISRAEL

Abstract

The terms of Zionism and the Holocaust play a significant role in the formation of the national identity of Israel. The concept of Zionism has emerged as a framework for the solution of the problems of Jews living in Eastern and Western Europe and facing the problems of anti-Semitism and assimilation at the same time. The Holocaust phenomenon is also known as an important common mythological element that contributes to the emergence of the Jewish national identity, which is also developed through the Jewish history of vulnerability. Over time, Zionism, which has become a political element under the concept of political Zionism, has turned out the reflection of Jewish nationalism in modern time, which brought the state to the level. The Holocaust has revealed the international construction of the identity of Israel and has created a link between the built-up discourse of two thousand year old Jewish history and the twentieth-century discourse. With the Six-Day War in 1967, Israeli superiority over Arab states weakened its deep belief that Jews were under existential threat. From the perspective of Israel's history, the doctrine of surviving by fighting and victimisation by exposing violence have emerged in various ways from the foundation of the state to the Yom Kippur War in 1973. This has always kept the connection between Israeli traditional teachings and modern Israeli history. This article aims to explain how the Six-Day War and the Yom Kippur War have affected the history of modern Israel.

Keywords

Six-Day War, Yom Kippur War, Israel's Identity, Zionism, Holocaust



GİRİŞ

İsrail ulusal kimliğinin şekillenmesinde Holokaust ve Siyonizm önemli rol oynamaktadır. Bu unsurlar aynı zamanda İsrail politikalarının belirlenmesinde de etkili olmuştur. Başlangıçta Siyonizm kavramı diasporada yaşayan Yahudilerin bir araya gelip birbirine tutunması ve politikalar ortaya koymasında etkili iken II. Dünya Savaşı sürecinde yaşanan Holokaust olayı ilerleyen süreçte daha fazla ön plana çıkmıştır. Yahudilerin tarihi savunmasızlık anlatısının bir ürünü olarak ortaya çıkan Holokaust olayı ulusal kimliğin ortaya çıktığı ortak mitoloji ve tarihi anlatılar açısından önemli bir rol oynamıştır.

Öncelikli olarak Siyonizm kavramından başlanılacak olunursa, bu kavram gerek İsrail siyasi tarihinin gerekse İsrail'in dış politika davranışları kapsamında bölge ile ilişkilerinin anlaşılmasında önemli rol oynamaktadır. İsrail'in varlığını sürdürdüğü bölgeyle olan ünsiyetini belirleyen temel unsur, ülkenin kurucu elitleri tarafından ortaya konulan topraksal bağlılık ile alakalı algılamalardır.

Tarihsel bir perspektiften bakılacak olursa, İsrail'in bölgeye olan topraksal bağlılığı *Eretz İsrail* kavramı üzerinden anlaşılabilir. Tevrat'a göre Eretz İsrail¹ kavramı, İsrail topraklarını İsrailoğullarına Hz. İbrahim aracılığıyla teslim etmek anlamında kullanılan ve kutsal bir vaat olan bir coğrafyayı tanımlamaktadır (Tora, Deuteronomium, 30: 5). İsrailoğullarının bu coğrafyada siyasi egemenliği her ne kadar kısa ömürlü olmuş ve Yahudiler vaat edilen bu topraklardan göç etmiş olsa da, Yahudilerin Eretz İsrail (İsrail'e dönüş) fikri sürekli canlı kalmıştır. Coğrafya ile içerisinde buldukları bu yakınlık, zaman içinde ideolojik bir temel kazanmış ve 19. yüzyılda Siyasal Siyonizm olarak ortaya çıkmıştır.² Devletin kurulmasına giden süreçte etkili olan aktörler tarafından Doğu ve Batı Avrupa'da yaşanan asimilasyon ve Yahudi karşıtlığına, 19. Yüzyıl'ın sonlarında geliştirilen Siyonizm düşüncesi, seküler bir program olarak ortaya konulmuştur.³ Yahudilerin bir devlet kurmak ve tüm dünyadaki Yahudileri bu devlette birleştirmek istemeleri, Yahudi kimliğinin yeniden tanımlanması ve karşılaştıkları zorlukla-

¹ Tevrat'ta Eretz İsrail ile alakalı üç farklı tanımlama yapılmaktadır. Bu tanımlamalar içerisinde en kapsamlısı Exodus (Çıkış) 23:31 numaralı ayetlerde bulunmaktadır. Buradaki tanımlamaya göre, Eretz İsrail Kızıldeniz, Akdeniz ve Fırat arasındaki bölgeye denk gelmektedir.

² Siyonizm ismi Kudüs yakınlarında bulunan Siyon Dağı'nı dan gelmektedir. Milattan önce 6. Yüzyılda Yahudilerin anavatanına dönmesini ifade eden bir terim olarak ortaya çıkmıştır. Siyonizm kavramı ilk olarak 1890 yılında İbrance bir gazetede kullanılmıştır. (Comay, 1985:9.)

³ Bu anlamda, ilk somut faaliyet olarak, Siyasal Siyonizm'in Babası olarak anılan Theodor Herzl'in 1897'de Basel'de Birinci Siyonist Kongresini toplamış olması görülmektedir. 1948 yılına kadar Siyonist faaliyetin ana hatları Basel'de planlanmış ve ana hedef Filistin'de kamu hukuku ile güvence altına alınmış bir vatanın meydana getirilmesi olarak ortaya konulmuştur. O günün şartlarında uzak görülen bu hedef -başka çabalarla birlikte- Filistin'e gerçekleştirilen göçler, Kibbutz denilen sosyal yaşam alanlarında oluşturulan yaşam biçimleri, çiftçiler, zanaatkarlar ve esnaflar üzerinden gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. (Manaz,2005:103.)



ra karşı bir çözüm bulma arayışı olarak ortaya çıkmıştır. Yahudilerin bir vatan sahibi olması esas amaç olmakla beraber Yahudi kimliğinin yeniden tanımlanması ve karşılaşılan zorluklara bir çözüm bulma arayışı Siyonizm'in temel amaçları olarak ortaya konulmuştur. Bu vatanın nerede kurulacağı konusunda Filistin ve Arjantin olmak üzere iki alternatif ortaya konulmuştur (Herzl, 2009: 41). Fakat ilerleyen süreçte bu alternatifler içerisinde Filistin bölgesi ön plana çıkmıştır: Bunun sebebini bazı faktörler üzerinden açıklamak mümkündür: **i.** Filistin bölgesinde yaşanan Yişuv'un⁴ faaliyetleri, **ii.** Filistin bölgesine olan göçler, **iii.** I. Dünya Savaşının akabinde bölgede yaşanan gelişmeler.

Filistin bölgesi 1187 yılında Selahattin Eyyubi tarafından kuşatılıp alınana kadar tarihte farklı dönemlerde Hristiyan etkisinde kalmıştır. Bölgenin 1516 yılında Yavuz Sultan Selim'in Mısır seferi ile Osmanlı hâkimiyetine girmesi sonrasında dünyanın farklı bölgelerinde bilhassa Avrupa'da baskı gören Yahudiler bölgeye yerleşmişlerdir (Umar, 2002: 421-438). Osmanlı İmparatorluğu döneminde, Filistin'de, çoğunlukla Arap kabileleri ve yerel köylülere topraklarını kiralayan toprak sahipleri bulunmaktadır. 19. Yüzyılın ortalarında Orta Doğu şehirlerinde gelişen Arap milliyetçilik hareketleri Filistin'de sıkça görülmemiştir. 1882'den önce Filistin'de yaşayan Yahudiler Yişuv olarak adlandırılmakta idi. Yişuv'u ağırlıklı olarak Kudüs, Hebron, Safed ve Tiberias'ta⁵ yaşayan Ultra-Ortodoks popülasyon oluşuyordu (Timm, 2003: 8).

İkinci olarak; devlet kurulmadan önce bölgede yaşanan göçler, Yahudilere bir vatan kurma projesinde Filistin'in ön plana çıkmasının ikinci önemli sebebidir. Genel olarak, 1948'de İsrail devletinin kuruluşuna kadar Filistin bölgesine beş Aliyah (göç dalgası) olmuştur. Rus Yahudiler tarafından başlatılan ve Chibbat Zion ismi verilen ilk göç, 1881-1882 yıllarında gerçekleştirilmiştir. 1903 yılına kadar 20.000 ila 30.000 arasında göçmen Filistin bölgesine göç etmiştir. Filistin bölgesine gelen Yahudiler, Yahudi halkının yeniden ayağa kalkması için bir öncü kuvvet görevi görmüştür (Eisenstadt, 1987: 168-170). Bunun akabinde ikinci Aliyah (1904-1914, 35.000-40000 Rusya ve Polonya Yahudileri) ve üçüncü Aliyah (1919-1923, Rusya'dan yaklaşık 35.000 Yahudi) gibi büyük göç dalgaları vuku bulmuş ve bu göçler Siyonist ideallere hizmet etmiştir. Burada ikinci Aliyah'dan özellikle bahsetmek gerekir. İkinci Aliyah ile birlikte, Rusya'daki sosyal reform hareketinden dolayı hayal kırıklığına uğrayan çeşitli Siyonist işçi grupların birçok üyesi Rus-

⁴ 1882'den önce Filistin'de yaşayan Yahudiler Yişuv olarak adlandırılmakta idi. Yişuv'u ağırlıklı olarak Kudüs, Hebron, Safed ve Tiberias'ta yaşayan Ultra-Ortodoks popülasyon oluşuyordu (Timm, 2003: 8).

⁵ Bu şehirler aynı zamanda Musevilik açısından kutsal sayılmaktadır.



ya'dan Filistin'e göç etmişlerdir. İkinci Aliyah gelecekteki kurulacak İsrail'in devletleşme sürecinde önemli etkide bulunmuş, devlet yapısı içerisinde sosyalist unsurların kaynağını oluşturmuştur (Jensen, 2000: 106). Kurulacak İsrail devleti için fiziksel ve zihinsel bir egzersiz vazifesi gören ilk göçmenler, bölgede toprak sahibi olmuşlardır. Bu arazilerde tarım yapmışlar ve toplu sosyal yaşam alanları olan Kibutz ve Moshavim'ler oluşturmuşlardır (Cohen, 1983: 115-117). İşçi sınıfı için son derece önemli sayılan sendika federasyonu sayılabilecek Histadrut denilen örgütler de yine bu dönemde kurulmuşlardır. 1917'de *Balfour Deklerasyonu*⁶ ile başlayan üçüncü Aliyah, Birinci Dünya Savaşı'nın devam ettiği sırada gerçekleşmiştir. Özellikle bu Aliyah'ın göçmenleri ağır işler için uluslararası Yahudi organizasyonlar tarafından hazırlanmışlardır. Filistin bölgesine göç eden Yahudiler kendi ekonomik sektörlerini, siyasi partilerini ve örgütlerini kurmuşlardır (Timm, 2003: 8). Dördüncü Aliyah ise, 1924-1931 yılları arasında Polonya'dan 80.000 Yahudi'nin göçü ile gerçekleşmiş olup diğer Aliyah'lardan farklı olarak ideolojik olarak seküler ağırlıkta insanlardan oluşmaktaydı. Daha önceki göçlerle bölgede, dini partilerin kurulması gibi bu göç dalgası ile beraber seküler yönde partilerde kurulmuştur (Meyer ve Vorhofer, 2001: 12). Beşinci Aliyah ise 1932-1938 yılları arasında Polonya ve Almanya'dan yaklaşık 200.000 Yahudi'nin Filistin bölgesine göç etmesiyle gerçekleşmiştir (Eisensadt, 1987: 174). Bu kişilerden 70.000'i Almanca konuşan ülkelerden gelmiştir. Daha iyi eğitim almış ve mevcut mesleki alanlarında kalifiye olan bu kişiler, yerli halk (Yişuv) için ekonomik ve kültürel yaşamını iyileştirmede büyük katkı sağlamışlardır (Timm, 2003: 8). 1930-1940 yılları arasında Filistin bölgesine göç eden Yahudilerin sayısındaki artış, Almanya özelinde ve Avrupa genelinde Nazi hareketinin Yahudileri hakir görmesi sebebiyledir. Bu dönemde ortaya çıkan Aliyah'larda göç eden insanların sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan profillerinin öncesinde göç eden insanlara nazaran farklılık arz ettiği görülmektedir. Özellikle bu döneme rastgelen dördüncü ve beşinci Aliyah göç hareketleri, Siyonist ve sosyalist bir karakterine sahip değildir. Nazilerden kaçarak Polonya veya Almanya'dan göç eden burjuva ve şehirli göçmenler, yüksek eğitim düzeyine ve burjuva yaşam tarzlarına ve Orta Avrupa değerlerine sahiptiler (Jensen, 2000: 107). Bu durum göç edilen bölgede farklı dünya görüşleri olan kişilerin birlikte yaşamaları sonucunu doğurmuştur.

Bu arka plan İsrail devletinin kuruluş sürecinde ülkeyi oluşturan nüfusun farklı devlet ve kültürlerden geldiğine işaret etmektedir. Bu yeni bir

⁶ 2 Kasım 1917'de İngiltere Dışişleri Bakanı Arthur James Balfour, Balfour Deklarasyonu olarak tarihe geçen bir deklarasyon hazırlamıştır. Balfour deklarasyonu, İsrail devletinin Filistin bölgesinde kurulmasına zemin hazırlamıştır.



araya gelen toplumun yeni bir kimlik ortaya koymasında Siyasal Siyonizm önemli bir rol ortaya koymuştur. Siyasal Siyonizm İsrail devletini meydana getiren Yahudi milliyetçiliğinin modern zamana yansıyan şeklidir. Bu amaçla ortaya konulan kimlik Brenner tarafından *uluslararası milliyetçilik* olarak tarif edilmektedir (Brenner, 2008: 21). 2000 yıldan beri diasporada yaşayan Yahudi toplumu Avrupa'da gerçekleşen ulus devlet trendinin de etkisiyle bir ulus devlet ortaya koymayı hedeflemiştir (Timm, 2002: 16). Burada Yahudi kimliği, toplumun bireyleri arasında bir bağlantı unsuru olarak ön plana çıkarılmıştır. Diğer taraftan İsrail nüfusu her ne kadar dünyanın farklı bölge ve kültürlerinden gelen Yahudiler tarafından oluşsa da bu çeşitlilik karar alma mekanizmalarına yansımamıştır. Bu bağlamda batılı ülkelerden İsrail'e göçen kurucu aktörlerin batılı bir perspektiflerini yeni kurulan devlete yansıtmaları söz konusudur. Tarihi açıdan bakıldığında zaman bu durumun ortaya çıkmasında, 13. yüzyılda Roma İmparatorluğu zamanında Yahudilerin Avrupa'nın büyük şehirlerine göç etmesi önemli rol oynamıştır. İngiltere, Fransa, Almanya, İtalya, İspanya ve Avusturya'nın büyük şehirlerinde Yahudi toplumu bir arada yaşamışlardır. Yahudi toplumu Batı Avrupa'da Yahudi karşıtı muamelelerin başlamasıyla, Polanya'ya göç etmişlerdir. Daha sonra 1789 yılında gerçekleşen ve tüm Avrupa'yı etkileyen Fransız ihtilali, Avrupa'da yaşayan Yahudi toplumunu sosyal ve siyasi anlamda olumlu yönde etkilemiştir. Bu dönemde özellikle kültürel ve bilimsel alanda Yahudi toplumu Avrupa'da daha güçlü hale gelmiştir.⁷ 19.yy'da Avrupa'da başlayan Yahudi karşıtı dalga ve son olarak Holokaust, Yahudileri Avrupa kıtasından zihinsel olarak uzaklaştırmış ve fiziksel olarak bir devlet kurmaları fikrini ortaya çıkartmıştır. Eğitim, kültür ve akademik alanda Avrupa ile etkileşim içerisinde olan ve İsrail devletinin kuruluşundan önce Avrupa'dan ve Rusya'dan Filistin bölgesine göç eden Aşkenaz Yahudileri, yeni kurulan ülkede taşıyıcı bir rol oynamışlardır. Burada dikkat edilmesi gereken önemli bir husus ise; Yahudilerin Avrupa'da Yahudi karşıtı davranışlara maruz kalması ve bir soykırım yaşamaları neticesinde Filistin bölgesine göç etmelerinin akabinde, yeni kurdukları devlette batılı değerleri yaşatmaya özen göstermeleri ve siyasi işleyişi düzenleyen devlet kurumlarını batılı tarzda şekillendirmeleridir.

İsrail'in demokratik bir devlet kimliğini benimsemesi bu kimliğin oluşumunun hem iç hem de uluslararası düzeyde gerçekleşmesine sebebiyet vermektedir. Fakat Holokaust olayı İsrail kimliğinin uluslararası düzeyde inşa edilmesi durumunu ortaya çıkarmıştır. Holokaust olayı iki bin yıllık

⁷ Jewish Virtual Library, Antiquity, http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/judaica/ejud_0002_0006_0_06145.html, 11 Ocak 2018.



Yahudi tarihinin yerleşik anlatılarının⁸ yirminci yüzyıl anlatıları arasındaki bağlantıyı oluşturmakta ve İsrail kolektif kimliğinin oluşum süreci açısından merkezi bir rol oynamaktadır (Dowty, 1999). Holokaust olayı İsrail kimliğini meydana getiren Yahudi tarihi yerleşik anlatılarının canlı kalan unsurlarını tekrardan ortaya çıkarmıştır. Bu durum, İsrail ulusunun köklü bir savunmasızlık içerisinde olduğu ve İsrail'in varoluşunu tehdit eden düşmanlarla çevrili bir çevrede güvensiz olduğu (Roberts, 1973: 108) duygusunun yaygın bir şekilde kabul görmesine sebebiyet vermiştir. Aynı zamanda İsrail'in güvenlik faktörünün, İsrail'in doğası ve kaderi içerisinde gömülü bir unsur olduğunu ortaya çıkaran bir İsrail kimliği meydana getirmiştir (Asher, 1995: 164). Yahudiler açısından, Holokaust aynı zamanda İsrail'in düşmanca bir dünyada izole olduğuna dair bir delil niteliğindedir. Ayrıca uluslararası topluluk, II. Dünya Savaşı sırasında Yahudileri, yok etmek isteyenlere karşı koruyamamıştır. Böyle bir durumda Yahudi inancı; Yahudilerin kendi kendine yetmesi gerektiğini ve kurulacak bir Yahudi devletinin merkezi rol oynamasını beklemektedir. (Tidy, 2012: 25). Kendi kendine yetme durumu Yahudi anlatısının "yalnız yaşayan insanlar" ve iki kamp teziyle yakından ilişkilidir. Bu teze göre dünya Yahudi ve Yahudi olmayanlar arasında ikiye bölünmekte ve Yahudi olmayanların Yahudi olanlara karşı temel bir karşıtlık ve saldırganlığı söz konusu olmaktadır (Dowty 1999). Yahudi tarihi anlatımının modern İsraili kimlik üzerindeki etkisine dair tartışmalar meydana gelmekle birlikte Yahudilerin tarih içerisinde yaşamış oldukları deneyimlere dair anlatılar İsrail ulusal kimliğinin şekillenmesi ve tanımlanmasında süregelen bir etkiye sahip olmuştur (Dowty 1998).

I. ALTI GÜN VE YOM KİPPUR SAVAŞI

1967 yılında gerçekleşen Altı Gün Savaşı ve 1973 yılında gerçekleşen Yom Kippur Savaşı arasındaki dönem, özellikle İsrail'in modern İsrail kimliğinin şekillenmesinde hayati öneme sahiptir.

1967'de vuku bulan Altı Gün Savaşı'nda İsrail rakibi olan Arap devletleri içerisinden Mısır'dan Doğu Şeria ve Süveyş kanalını da içine alacak şekilde Sina yarım adası ve Gazze Şeridi'ni, Ürdün'den Batı Şeria'yı ve Suriye'den Golan Tepelerini alarak bölgedeki topraksal mevcudiyetini artırmıştır. Arap devletleri bu durum karşısında psikolojik, politik ve askeri anlamda yenilmişlik hissetmişlerdir. İsrail ayrıca, uluslararası kamuoyundan gelen eleştirilere rağmen, 28 Haziran 1967 tarihinde İsrail parlamentosu Knes-

⁸ Sınır dışı edilmeler, pogromlar, varoluş mücadeleleri gibi



set'te çıkardığı kanun ile İsrail hükümetine 6 Gün Savaşı'nda işgal ettiği yerlerde egemenlik kurmak ve yönetmek yetkisini vermiştir.

1967 yılında BM Güvenlik Konseyi tarafından alınan 242 sayılı karar gereği İsrail'in 6 Gün savaşında elde ettiği topraklarda işgalci pozisyonunda olduğu ve bu topraklardan geri çekilmek durumunda olduğu belirtilse de İsrail yönetimi tarafından bu durumu dikkate alınmamıştır. Zira İsrail'e göre, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 242 sayılı kararıyla ilgili yorumu Arap devletleri ve Birleşmiş Milletler 'den farklılaşmaktaydı (Süer, 2012: 226). Bu konuda kararla alakalı kendi yorumunu yerine getirmek konusunda istekli olan İsrail, bu amaçla işgal altındaki toprakları genişletmeye devam etmiştir. Bu topraklar içerisinde özel bir anlama sahip olan Golan Tepelerini ise kendisi açısından müzakere edilemez olarak ilan etmesi (Goldberg, 1993: 133) Arap devletleri tarafından kışkırtıcı bir tavır olarak yorumlanmıştır. Sudan'ın Başkenti Hartum'da 1967 Ağustos ayında bir araya gelen Arap liderleri bir karar alarak İsrail'in 6 Gün Savaşı'nda işgal ettiği yerlerden geri çekilmeksizin İsrail ile hiçbir müzakereye açık olmadıklarını deklere etmişlerdir. İsrail ise, 1967 Altı Gün savaşındaki ezici zaferin ardından sahip olduğu konumdan memnun görünmekte ve Arap devletlerini askeri, politik ve psikolojik olarak baskı altına alarak de facto olarak ortaya çıkan bu durumu devam ettirmek istemekteydi. Bu nedenle, İsrail resmi bir çözümden ve kendisini bağlayacak tüm oluşum ve anlaşmalardan uzak durma gayreti içerisinde olmuştur.

Bölgede Arap ülkeleri ve İsrail arasındaki bu gerilim, ABD ve Sovyetler Birliği'nin de bu çatışmada yerlerini almasını beraberinde getirmiştir. ABD İsrail'i, Sovyetler Birliği ise Arap devletlerini özellikle de Mısır'ı, hem politik hem de askeri anlamda desteklemiştir. Zira hem ABD hem de Sovyetler Birliği destekledikleri İsrail ve Mısır'ın üstünlüğünü kaybetmesini bölgedeki çıkarları ile ilişkilendirmişlerdir. Bu nedenle ABD İsrail'i, Sovyetler Birliği ise Mısır'ı desteklemekte ve bu iki süper gücün bölgede destekledikleri İsrail ve Mısır'ın birbirlerine karşı pozisyon kaybetmelerini istememektelerdi. Çünkü her iki süper güç, bölgede destek verdikleri ülkenin pozisyon kaybetmesinin aynı zamanda kendilerinin pozisyon kaybetmesi anlamına gelmekte olduğunu bilmekteydiler.

1970 yılında Mısır Devlet Başkanı Cemal Abdül Nasır'ın bir suikast sonucu öldürülmesinin ardından Mısır'da devlet başkanlığı görevine Enver Sedat gelmiştir. Mevcut konjonktür içerisinde Sedat'ın öncelikli hedefi 1967 yılında gerçekleştirilen 6 gün savaşında İsrail'in işgal ettiği Arap topraklarının tümünü geri almaktı. Bu amaca ulaşmak için uluslararası diplomasi yollarını denemek isteyen Sedat, diplomatik yollar tükendiğinde savaşın kaçınılmaz olacağını bilmekte ve bu anlamda hazırlıklar yapmakta idi. Dip-



lomatik olarak öncelikle Ortadoğu'daki güç dengesinin Mısır'ın lehine değiştirmesi ve İsrail'e siyasi, diplomatik ve ekonomik baskılar oluşturacak bir konjonktüre evrilmesi için gayret etmiştir. Bu amaçla bir taraftan ABD yönetiminin İsrail üzerindeki nüfuzunu kullanması için ikna çalışmaları yürüten Nasır, diğer taraftan Arap petrol üreticilerini petrol ambargosu uygulamaları için ikna etmeye çalışmıştır. Nasır'ın bu çabalarını dikkate alan başta Suudi Arabistan olmak üzere petrol üreticisi ülkeler petrol üretimini azaltarak fiyatları yükseltme yoluna gitmiştir. Böylelikle İsrail'e karşı uluslararası baskı oluşturulması ve işgal ettiği topraklardan çekilmeye mecbur bırakılması amaçlanmıştır.

Daha önce gerçekleştirilen Arap-İsrail savaşlarındaki askeri yenilgiler göz önüne alındığında, Enver Sedat Mısır için bir zafer umut etmekte ve Altı Gün Savaşı sonrasında ortaya çıkan durumu sınırlı bir savaşla düzeltmek istemekteydi. Diğer Arap devletlerini de İsrail'e karşı birleştirmeyi başaran Mısır, 6 Ekim 1973 tarihinde İsrail işgali altında bulunan Süveyş kanalına Suriye ise Golan Tepelerine saldırmıştır. 6 Ekim günü Yahudiler için kutsal olarak kabul edilen "Yom Kippor" yani "Kefaret Günü" olarak adlandırılan güne denk geldiği için savaş literatüre bu isim ile geçmiştir. İsrail savaşın başında ciddi bir geri çekilme yaşasa da ABD tarafından gelen yardım ile bir hava koridoru oluşturulmuş ve desteklenmiştir. Bu destek ilerleyen süreçte petrol üreticisi Arap ülkelerinin ABD'ye karşı petrol ambargosu uygulamasına sebep olmuştur. Savaşın ilk günlerinde zorluklar yaşamasına rağmen İsrail, Mısır ve Suriye birliklerine karşı denge kurması savaşın belirgin bir şekilde herhangi bir taraf lehine sonuçlanmamasına sebebiyet vermiştir.

SONUÇ

Altı Gün Savaşı, İsrail'de ulusal politikalar açısından kalıcı bir etkiye sahip olabileceği ve güvenlik politikasını etkileme gücüne sahip gelişme olarak ortaya çıkmıştır. Altı Gün Savaşı, savaş sonrasında İsrail tarafından büyük bir başarı olarak değerlendirilmesinin de bir sonucu olarak modern İsrail'in kimliğinin önemli bir unsuru olarak ortaya çıkmıştır. 1967 yılında İsrail'in Arap devletlere karşı elde ettiği üstünlük Yahudilerin varoluşsal tehdit altında olduklarına dair derin inançlarını büyük oranda zayıflatmıştır (Tidy, 2012: 26).

Tarihi açıdan, *savaşarak var olma ve şiddete maruz kalarak kurban olma* öğretilerinin modern İsrail tarihinde, devletin kuruluşundan itibaren 1973 Yom Kippur savaşına kadar çeşitli vesilelerle ortaya çıktığı görülmüştür. İsrail kimliği gerektiğinde var oluş mücadelesi verebilecek, gerektiğinde düşmanlarına karşı yenilmez zaferler elde edebilecek askeri bir güce sahip



olma, gerektiğinde ise kurban olduğunu öne sürerek farklı alanlarda üstünlük kurma gayreti içinde olacaktır. Bu durum İsrail'de askerlik hizmetinin İsrail halkının kişisel ve kolektif kimliklerinin bir ayağı olarak algılanmasına sebebiyet vermiştir. Her ne kadar Altı Gün savaşı İsrail'in artık yenilemez olduğu inancını kazandırmış olsa da kısa bir süre sonra 1973 yılında Suriye ve Mısır'ın İsrail'e saldırdığı Yom Kippur savaşıyla birlikte, İsrail'de kimlik tartışmalarındaki eski yerleşik Yahudi anlatıların tekrardan canlanmasına sebep olmuştur (Elizur, 2002: 22-28). 1973'te İsrail'in özellikle savaşın ilk günlerinde askeri anlamda yenilgiye yaklaşması, İsrail'in Araplara karşı yenilmezlik kavramının gücünü zayıflatmıştır.

Dolayısıyla altı yıl içerisinde yaşanan bu iki savaş İsrail'e olumlu ve olumsuz olarak iki uç noktayı da yaşatmıştır. Bu iki savaş aynı zamanda İsrail'de yaşayan toplumun da bakış açısında farklılıklara yansımıştır. İsrail'de politik olarak da görülecek bu farklılık İsrail'in dış politik davranışlarını da belirlemektedir. İsrail'de bir grup Arap devletleri ve Filistin ile barış yapmak isterken, diğer bir grup ise Arap devletlerini ve Filistin ile barışın mümkün olmadığını ve ancak savaşarak İsrail'in ayakta kalabileceği ve var olabileceğini düşünmektedirler. İsrail'de yaşanan bu kimlik tartışmaları, iktidara gelen hükümet içerisinde gelişen konuya göre politika üretme konusunda baskın olan aktör tarafından yoğun bir şekilde belirlenmektedir. Fakat bu süreçte İsrail'deki toplumsal mozaği oluşturan farklı grupların İsrail ulusal kimliğinin nasıl tanımlanacağı konusunda farklı fikirlere sahip olması (Jones ve Murphy, 2002: 31) İsraili politikacıların dış politikayı formülasyon sürecinde çatışan görüşler arasındaki dengeyi gözetmek durumunda kalması sonucunu doğurmaktadır. Ulusal kimliğe dair sürekli olarak devamlı anlaşmazlık durumu toplumsal yapının kendine özgü özellikleri ile birleşerek dış politika kararlarının toplumun her kesimi tarafından desteklenmesine mani olmaktadır (Barnett, 2002: 59).



KAYNAKÇA

- Asher, Arian (1995). *Security Threatened: Surveying Israeli Opinion on Peace and War*, Cambridge (Cambridge University Press).
- Brenner, Michael (2008). *Geschichte des Zionismus* (3.Baskı). Münih: C.H. Beck Basımevi.
- Cohen, Erik (1983). *Ethnicity and Legitimation in Contemporary Israel*, *Jerusalem Quarterly* 28, 111-124.
- Comay, Michael (1985). *Der Zionismus: Entstehung, Fakten, Hintergründe*, Neuhäusen-Stuttgart.
- Dowty, Alan (1999). *Israeli Foreign Policy and the Jewish Question*, *Middle East review of International Affairs*, 3: 1, 1-13.
- Dowty, Alan (1998). 'Zionism's Greatest Conceit', *Israel Studies*, Vol. 3: 1, 1-23.
- Eisenstadt, Shmuel N. (1987). *Die Transformation der Israelischen Gesellschaft*, Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- Elizur, J. (2002). 'The Fracturing of the Jewish Self-Image: The End of "We Are One"?' . E. Karsh (Editör). *Israel: The First Hundred Years, Volume III; Israeli Politics and Society Since 1948 – Problems of Collective Identity*. London and Portland: Frank Cass.
- Goldberg, Arthur J. (1993). *United Nations Security Council Resolution 242 and the Prospect for Peace in the Middle East, UN Security Council Resolution 242: The Building Block of Peacemaking*, Washington, D.C: The Washington Institute for Near East Policy.
- Herzl, Theodor (2009). *Yahudi Devleti* (3. Baskı). İstanbul: Ataç Yayınları.
- Jensen, Uffa (2000). *Zwischen Orient und Okzident: Israel als Integrations- und Einwanderungsgesellschaft, David's Traum: Ein anderes Israel*, Gerlingen.
- Jones, Clive and Murphy, Emma C. *Israel* (2002). *Challenges to Identity, Democracy, and the State*. London: Routledge.
- Manaz, Abdullah (2005). *Siyasi Siyonizm Tarihi, IQ Kültür Sanat Yayıncılık*, İstanbul.
- Meyer, Bertold ve Vorhofer, Hannes (Şubat 2001). *Aus der Traum? Das Scheitern des Nahost-Friedensprozesses und Seine Innenpolitischen Hintergründe*, HSFK-Report, Frankfurt, 1-70.
- Samuel, Roberts (1973). *Survival or Hegemony? The Foundations of Israeli Foreign Policy*. Baltimore and London: John Hopkins University Press.
- Süer, Berna (Ocak-2012). *Suriye-İsrail Barış Görüşmeleri: Olgunlaşma Teorisi Perspektifinden Bir Analiz*. *Orta Doğu Etütleri*, Cilt 3 (2), 217-254.
- Tidy, Joanna (2012). *The Social Construction of Identity: Israeli Foreign Policy and the 2006 War in Lebanon*, *Centre for Governance and International Affairs University of Bristol Working Paper*, 04 (08).
- Timm, Angelika (2003). *Von der Zionistischen Vision Zum Jüdischen Staat*, *Informationen Zur Politischen Bildung* 278, 5-14.



- Timm, Angelika (2002). Die Zivilgesellschaft in der Bewährung. Wissenschaft und Frieden, <http://www.wissenschaft-und-frieden.de/seite.php?artikelID=0204>, (Eriřim Tarihi: 03.03.2018).
- Umar, Ömer Osman (2002). Osmanlı Döneminde Yahudiler'in Filistin'e Yerleşme Faaliyetleri, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 12 (2), 421-438.